

Handlingsplan för att förebygga användning av tobaksvaror och andra rusmedel för gymnasierna i Grankulla

1 INLEDNING	3
2 FÖREBYGGANDE RUSMEDELSARBETE	4
2.1 Former av förebyggande rusmedelsarbete	4
2.2 Rusmedelsfostran i läroplanen	5
2.3 Studerandevården stöder rusmedelsfostran	6
2.4 Samarbete med vårdnadshavare	7
3 RUSMEDEL OCH HANDLINGSMODELLER FÖR INGRIPANDE I MISSBRUK	8
3.1. Användning av rusmedel i lagstiftning, skolans ordningsregler och plan för disciplinära åtgärder	8
3.1 TOBAKSPRODUKTER	9
3.1.1 Handlingsmodell för användning av tobaksprodukter på skolans område eller under skoltid	9
3.1.2 Upprepad användning av tobaksprodukter	9
3.2 ALKOHOL OCH ANDRA RUSMEDEL	10
3.2.1 Handlingsmodell för misstanke om missbruk	10
3.2.2 Handlingsmodell för innehav av berusande ämnen	11
3.2.3 Handlingsmodell för bemötande av en berusad vuxen	11
4 KONTAKTUPPGIFTER	12
5 KÄLLOR OCH LÄNKAR TILL RUSMEDELSFOSTRAN	12

1 INLEDNING

Lagstiftningen fastställer att alla har rätt till en trygg studiemiljö (40 § i Gymnasielagen 2018/714) där det inte finns utbud av rusmedel eller personer som är under påverkan av rusmedel. Studerande har en skyldighet att följa läroanstaltens ordningsregler och arbetarskyddsföreskrifter: att vara berusad och använda rusmedel på läroanstalten eller vid arbetsplatsförlagt lärande är förbjudet. (Gymnasielag 2022/30, Arbetarskyddslag 2002/738, Narkotikalag 2008/373, Lag om missbrukarvård 1986/41, Alkohollag 1994/1143, Tobakslag 549/2016)

Med rusmedel avses alla berusande ämnen: alkohol, läkemedel och droger samt tobaksvaror.

Utgångspunkterna för handlingsplanen är

- att stödja studerandenas tillväxt och utveckling,
- gemensamt ansvar för läroanstaltsgemenskapens välfärd,
- alkohol- och drogfrihet och förebyggande rusmedelsarbete,
- tidig identifiering av rusmedelsanvändning och intervention.

Grankulla stad har gjort upp en handlingsplan för att förebygga och ingripa vid rusmedelsanvändning tillsammans med gymnasierna. Genomförandet av planen är varje gymnasieskolas ansvar under ledning av rektorn. Styrgruppen för studerandevård ansvarar för uppföljning och utvärdering. Handlingsplanen är ett verktyg som hjälper i långsiktig planering av det förebyggande rusmedelsarbetet och ingripande i rusmedelsexperiment och rusmedelsbruk. Planen skapar gemensamma handlingssätt för studerandena, personalen och vårdnadshavarna. I planen ingår en förebyggande del och en åtgärdsdel. Det förebyggande rusmedelsarbetet fokuserar på att förbättra ungdomarnas förståelse för de olika risker som ansluter sig till användning av rusmedel och att stärka skyddsfaktorerna mot riskerna.

Som bakgrundsmaterial för missbruksplanen har använts Grankulla stads missbruksförebyggande program 2018–2022 och Klaaris päihdetoimintaopas (anvisningar för

upprättande av en missbruksplan). Dessutom har vi bekantat oss med de modeller för rusmedelsarbete som används i andra läroanstalter.

2 FÖREBYGGANDE RUSMEDELSARBETE

2.1 Former av förebyggande rusmedelsarbete

Förebyggande av missbruk hör till hela läroanstaltens personal och arbetet är en del av läroanstaltens vardag i undervisningen och inlärningsituationer. Enligt Institutet för hälsa och välfärd består läroanstalternas förebyggande rusmedelsarbete av bl.a. följande punkter:

- att stödja sund tillväxt och utveckling,
- att främja en sund och trygg lärmiljö: läroanstalter är alkohol-, drog- och rökfria lärmiljöer,
- gällande alkohol- och drogundervisning och rusmedelsfostran: läroanstalternas planer för förebyggande av missbruk, lektioner inom hälsokunskap och andra lämpliga ämnen,
- gällande utbildning för personalen och studerande: bl.a. evenemang för personalen och första årets studeranden som anordnas av EHYT rf,
- gällande gott samarbete med hemmen: föräldrar och vårdnadshavare informeras om frågan på föräldramöten och via Wilma och vid behov ges stöd åt vårdnadshavare,
- gällande stöd till studerande, som hjälper att fortsätta med studierna och lyckas med dem: uppföljning av frånvaro och studief framgång,
- gällande mångprofessionellt samarbete inom studerandevården, stöd till skol- och studerandevård, hälsokontroller och ingrep i missbruk på ett rätt sätt och i rätt tid,
- samarbete med professionella och civila aktörer som hör till det lokala nätverket för förebyggande rusmedelsarbete.

Information om ungdomarnas användning av rusmedel får vi genom olika enkäter och studier. Den nationella skolhälsoenkäten genomförs vartannat år då studeranden i årskurserna 1 och 2 på gymnasiet besvarar enkäten. Läroanstalter använder resultaten av skolhälsoenkäten för att främja skolgemenskapens välfärd samt i studerandevården och hälsokunskapsundervisningen.

Missbrukssituationen i skolan följs även upp med skolans egna trivselenkäter

som genomförs regelbundet och därmed är skolorna redo att ingripa också vid svaga signaler.

I Grankulla stads gymnasier informeras studerande och vårdnadshavare om handlingsplanen mot rusmedelsanvändning i början av varje läsår.

Förebyggandet av missbruk är särskilt viktigt inför skolevenemang där användning av rusmedel skulle kunna vara möjlig. Sådana evenemang är till exempel konventsintagningar för nya studerande, penkis, utlandsresor, de gamlas dag och andra fester. EHYT rf:s lektioner om rusmedel anordnas för studerande i årskurs 1 på gymnasiet.

2.2 Rusmedelsfostran i läroplanen

Enligt grunderna för gymnasiets undervisningsplan (LP 2019) är kompetens för välbefinnande ett centralt tema inom mångsidig kompetens, som bör förekomma som ett tema i alla gymnasieämnen. I läroplanen integreras rusmedelsfostran mest naturligt i hälsokunskapsundervisningen även om ämnet missbruk diskuteras mer ingående i den valfria andra kursen i hälsokunskap (HÅ2). Rusmedelsfostran tas även upp i andra ämnen, till exempel i biologi, psykologi och kemi. Rusmedelsfostran i skolan är en form av förebyggande rusmedelsarbete vars mål är att öka studerandenas hälsa och välfärd och att stödja ett alkohol- och drogfritt liv. Rusmedelsfostran tas också då och då upp som tema i grupphandledarnas stunder.

Gymnasiet är en gemenskap där personer med olika bakgrund har möjlighet att identifiera sig med och reflektera över gemensamma värderingar och principer för ett gott liv, samt fundera på frågor ur etiska perspektiv. Rusmedelsfostran ger färdigheter som hjälper studeranden att ta hand om sitt eget och andras välfärd och säkerhet. Rusmedelsfostran bidrar också till att skapa en realistisk uppfattning om hur vanlig rusmedelsanvändning är och konsekvenserna i en kamratgrupp.

Som stöd för rusmedelsfostran kan användas aktörer utanför skolan såsom organisationer och myndigheter som kan delta i att anordna lektioner och temadagar om ämnet missbruk och som kan skapa materialpaket för att stödja rusmedelsfostran.

Utöver undervisningen stöder skolan studerandenas alkohol- och drogfrihet genom att bland annat öka delaktigheten, stärka studerandenas självkänsla och uppmärksamma alkohol- och drogfriheten i all skolverksamhet samt genom att hålla fast vid de gemensamt överenskomna reglerna. Lärare och annan skolpersonal utbildas i aktuella fenomen och ny forskningsinformation om och kring ämnet. Målet är att personalen har förmågan att känna igen missbruksproblem och reagera på rusmedelsrelaterade kommentarer från ungdomar och diskutera dem öppet med studerandena.

Att öva färdigheter i livskompetens är en del av rusmedelsfostran. Till exempel stresshantering, att känna igen och hantera svåra känslor, kommunikations- och samarbetsförmåga, beslutsförmåga, förmågan att sätta upp mål, att känna igen och hantera socialt tryck är alla färdigheter som kan hjälpa till att göra de val i framtiden som stöder välfärd och hitta trygga sätt att agera även i utmanande livssituationer.

2.3 Studerandevården stöder rusmedelsfostran

Med studerandevård avses främjande och upprätthållande av studerandenas goda lärande, fysiska och psykiska hälsa och sociala välbefinnande samt verksamhet som ökar förutsättningarna för dessa inom läroanstalten. Studerandevården styrs av lagen om elev- och studerandevård (1287/2013), fokuset på studerandes bästa och främjandet av studerandes välfärd. Enligt lagen ska studerandevården verkställas i första hand som förebyggande generell studerandevård, som stöder hela skolgemenskapen.

Den generellt inriktade välfärdsgruppen i Kauniaisten lukio arbetar mångprofessionellt enligt principerna i lagen om elev- och studerandevård. Välfärdsgruppen träffas regelbundet och leds av rektorn. Övriga ledamöter är en kurator, en psykolog, en hälsovårdare, studiehandledare, en speciallärare och en lärarmedlem. I den generellt inriktade välfärdsgruppen deltar också studeranden, vårdnadshavare och andra samarbetsaktörer enligt överenskommelse.

Den generellt inriktade välfärdsgruppen följer, bedömer och utvecklar studerandegemenskapens och studerandegruppernas välfärd. Därutöver omfattar välfärdsarbetet bl.a. att ta hand om studiemiljöns sundhet och trygghet. Detta omfattar som en väsentlig del koordineringen av det förebyggande rusmedelsarbetet och behandlingen av aktuella fenomen relaterade till rusmedel.

Hela skolans personal har ett ansvar som pedagoger och en skyldighet att rådfråga personalen inom studerandevården om de är oroliga för en studerandes välmående.

I den individuell studerandevård ingår skol- och studerandevårdstjänster samt kurators- och psykologtjänster. Den omfattar individuella mångprofessionella expertgrupper vars sammansättning varierar från fall till fall för att stödja studeranden. Studeranden hänvisas vid behov till extern hjälp.

I samband med hälsokontroller kartlägger hälsovårdaren studerandenas rusmedelsanvändning på individnivå och bedömer användningen vid behov med enkäten om rusmedelsbruk (Adsume) och ger samtidigt hälsoråd till studerandena. Hälsokontroller erbjuds studeranden i årskurserna 1 och 2 på gymnasiet. Hälsovårdaren vägleder studeranden även i andra situationer om det finns anledning till det. Då skolkuratoren och -psykologen träffar studerande diskuteras de ungas livssituation och vid behov användning av rusmedel.

2.4 Samarbete med vårdnadshavare

Vårdnadshavarna bär ansvaret för den studerandens fostran och fritid. Det kan vara en utmaning för vårdnadshavare att sätta tydliga regler och gränser gällande alkohol och tobak, och de kan behöva stöd i frågan från andra vårdnadshavare och skolan. Forskning har dessutom visat att åtgärder som siktar på att stärka vårdnadshavarnas negativa attityd till rusmedelsanvändning hos barn och unga har en mycket god effekt.

Skolan och vårdnadshavarna samarbetar i det förebyggande rusmedelsarbetet och gränssättandet genom att:

- skolan meddelar vårdnadshavarna om de aktuella förebyggande åtgärder som studerande kommer att delta i och uppmuntrar vårdnadshavarna att diskutera om frågan hemma,
- skolan informerar om handlingsplanen och skolans praxis gällande rusmedel t.ex. via Wilma, på föräldramöten och på skolans webbplats,
- skolan ger vårdnadshavarna möjligheten att bekanta sig med resultaten av skolhälsoenkäten och av eventuella andra lokala enkäter.

3 RUSMEDEL OCH HANDLINGSMODELLER FÖR INGRIPANDE I MISSBRUK

3.1. Användning av rusmedel i lagstiftning, skolans ordningsregler och plan för disciplinära åtgärder

Lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015) definierar rusmedel som alkoholhaltiga ämnen, narkotika samt läkemedel och andra ämnen som används i berusningssyfte. I rusmedlen ingår också tobak och andra nikotinprodukter. Enligt 40 § i gymnasielagen (714/2018) har studerande rätt till en trygg studiemiljö, vilket innebär en alkohol- och drogfri skola.

Enligt tobakslagen (594/2016, 74 §) är det förbjudet att röka, använda snus eller elektroniska cigaretter i inomhus- och utomhuslokaler i läroanstalter samt på utomhusområden som används av läroanstalter. Enligt tobakslagen får man inte röka:

- på utomhusområden vid daghem eller läroanstalter som ger förskoleundervisning, grundläggande utbildning, yrkesutbildning eller gymnasieutbildning. Rökfria tobaksprodukter får inte användas i lokaler eller på utomhusområden som används av daghem eller läroanstalter som ger förskoleundervisning, grundläggande utbildning, yrkesutbildning eller gymnasieutbildning.

Rökförbudet gäller alla studerande, personal och besökare, oavsett ålder.

Läroanstaltens personal har en skyldighet att övervaka att tobakslagen följs i läroanstalten och att informera studerandena om det.

Enligt alkohollagen (1102/2017) får minderåriga inte inneha alkoholdrycker. Enligt 40 § i gymnasielagen (714/2018) får personer inte medföra till läroanstalten eller inneha under arbetsdagen sådana föremål eller ämnen som enligt någon annan lag inte får innehas eller med vilka den egna eller någon annans säkerhet kan äventyras.

Enligt 41 § i gymnasielagen är de disciplinära åtgärder som kan användas en muntlig varning, en skriftlig varning och tillfällig avstängning från läroanstalten för högst ett år. Rektorn ansvarar för att åtgärderna används i situationer där en studerande bryter mot skolans ordningsregler, t.ex. genom att använda rusmedel eller uppträda olämpligt på annat

sätt i skolan, under skoltid eller under evenemang som arrangeras av skolan. Det svenska utskottet för undervisning och småbarnspedagogik beslutar om tillfällig avstängning.

Om en studerande misstänks ha brutit mot lagar i skolan eller under skoltid kommer rektorn att överföra utredningen till polisen. Skolan hjälper polisen i utredningen vid behov.

3.1 TOBAKSPRODUKTER

3.1.1 Handlingsmodell för användning av tobaksprodukter på skolans område eller under skoltid

Om en studerande ertappas med att använda tobaksprodukter:

1. Den lärare eller anställd inom studerandevården som har uppmärksammat situationen diskuterar frågan med studeranden.
2. Personalrepresentanten gör en anmälan till rektorn eller den personen som ansvarar för ledningen.
3. Rektorn informerar vårdnadshavare av en minderårig studerande.
4. Rektorn ger en muntlig varning till studeranden.

3.1.2 Upprepad användning av tobaksprodukter

Om en studerande upprepade gånger upptäcks använda tobaksprodukter och inte följer varningen i ärendet:

1. Rektorn ger studeranden en skriftlig varning enligt 41 § i gymnasielagen.
2. Rektorn eller en lärare får under arbetsdagen ta en tobaksprodukt, nikotinvätska eller en elektronisk cigarett som innehåller vätskan från en studerande som är under 18 år. Produkterna som frantagits en studerande ska överlämnas till den studerandens vårdnadshavare. En studerande som har fyllt 18 år har rätt att inneha tobaksprodukter och nikotinvätskor men inte att använda dem på läroanstaltens område.
3. För upprepad likgiltighet i att följa tobakslagen kan tillämpas 113 § om rönkningsförseelse i tobakslagen: den som uppsåtligen trots påminnelse från innehavaren av ett allmänt kommunikationsmedel, en lokal eller ett

utomhusområde, från innehavarens representant, från tillsynsmyndigheten eller från arrangören av eller en ordningsvakt vid en offentlig tillställning fortsätter att röka i en lokal eller utomhus på ställen där tobaksrökning är förbjuden enligt 74 § 1 mom., ska för rökingsförseelse dömas till böter. Polisen ger böterna.

3.2 ALKOHOL OCH ANDRA RUSMEDEL

3.2.1 Handlingsmodell för misstanke om missbruk

Om du misstänker att en studerande är berusad eller under påverkan av narkotiska ämnen:

1. Om situationen hotar den berusade personens eller andras hälsa, ring nödnumret 112.
2. Studeranden handleds till rektorn eller den person som ansvarar för ledningen.
3. Rektorn bedömer situationen och kontaktar vårdnadshavarna om studeranden är minderårig.
4. Beroende på situationen konsulteras studerandevården (en hälsovårdare, kurator eller psykolog inom studerandevården) och vid behov arrangeras ett arbetspar för att utreda ärendet.
5. Studeranden erbjuds möjlighet att bevisa att hen är alkohol- och drogfri genom ett utandningsprov som görs med hjälp av en hälsovårdare inom studerandevården eller genom en remiss till drogtest.
6. Den vårdnadshavaren som har kallats till platsen tar den minderåriga studeranden till hälsocentralens jour eller hem. En studerande som har fyllt 18 år hänvisas till hälsocentralen eller hem med en ledsagare.
7. Om vårdnadshavare inte kan nås, kontaktas barnskyddet i studerandens hemkommun eller efter kl. 16.00 social- och krisjouren, tfn 09 816 42439
8. Rektorn eller den personen som handlägger ärendet gör en barnskyddsanmälan om en minderårig studerande.
9. Skolan anordnar vid behov ett möte där studeranden, vårdnadshavarna (om studeranden är minderårig) och de överenskomna medlemmarna i studerandevårdsgruppen deltar.
10. En studerande som har ett alkoholproblem remitteras till lämplig fortsatt vård.

OBS!

- Lämna inte en studerande som är under påverkan av rusmedel ensam.
- Skicka inte studeranden hem ensam.
- Endast polisen har rätt att förstöra beslagtagna alkoholdrycker eller andra rusmedel.

3.2.2 Handlingsmodell för innehav av berusande ämnen

1. Två vuxna ska vara på plats då de saker som en studerande har med sig och de förvaringsutrymmen vid läroanstalten som den studerande förfogar över granskas samt då en yttlig granskning av den studerandes kläder utförs. För granskningen behövs en misstanke om att studeranden innehar rusmedel.
2. Om studeranden inte samtycker till granskningen kommer hen att avlägsnas från skolan.
3. Alkohol som har tagits från en studerande som har fyllt 18 år överlämnas till studeranden efter skoldagen. Den minderåriga studerandens vårdnadshavare kontaktas och den beslagtagna alkoholen överlämnas till vårdnadshavaren senare.
4. Om en studerande misstänks inneha illegala rusmedel såsom cannabis eller andra droger, kontakta polisen omedelbart och följ polisens anvisningar. Detsamma görs om en studerande misstänks sälja eller förmedla illegala rusmedel.
5. Skolan anordnar vid behov ett möte där studeranden, vårdnadshavarna (om studeranden är minderårig) och de överenskomna medlemmarna i studerandevårdsgruppen deltar.
6. Vid behov görs en barnskyddsanmälan om den minderåriga studeranden.
7. En studerande som har ett rusmedelsproblem remitteras till lämplig fortsatt vård.

3.2.3 Handlingsmodell för bemötande av en berusad vuxen

1. En anmälan görs till rektorn eller den person som ansvarar för ledningen.
2. Den person som ansvarar för ledningen agerar på det sätt som situationen kräver och avlägsnar personen från skolan, vid behov med hjälp av vaktmästaren eller polisen.
3. Om det är frågan om personalen ansvarar rektorn för fortsatta åtgärder enligt stadens personalanvisningar.

4 KONTAKTUPPGIFTER

- Allmänt nödnummer 112
- Social- och krisjouren i Västra Nyland, tfn 09 816 42 439.
- Grankulla stads barnskydd tfn 050 409 0234
- Esbo centrums barnskydd tfn 046 877 1424
- Elektronisk barnskyddsanmälan

<https://www.maisa.fi/maisa/publicforms.asp?mode=showform&formname=SocialCarePreLoginNotificationKau&jsenabled=1&lang=swedish>

5 KÄLLOR OCH LÄNKAR TILL RUSMEDELSFOSTRAN

- Gymnasielagen <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2018/20180714#L7P43>
- Tobakslagen <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2016/20160549#L11P87>
- Alkohollagen <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2017/20171102>
- Lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet
<https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2015/20150523>
- <https://docplayer.fi/6402436-Lukiolaiset-ja-paihteet.html>
- <https://ehyt.fi/sv/fakta-om-rusmedel-och-spelande/vad-ar-forebyggande-rusmedelsarbete/>
- Paihdekasvatus ja -valistus - Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet - THL
- [Rusmedelsfostran – EHYT rf](#)
- Paihdekasvatus oppilaitoksissa - Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet - THL
- <https://paihdelinkki.fi/sv>
- www.smokefree.fi

- <https://www.hengitysliitto.fi/sv/livskvalitet-och-valbefinnande/rokfrihet/>
- www.fressis.fi
- www.tyokalupakki.net
- <https://yad.fi/tuote/puhu-mun-kanssa-kannabiksesta/>
- Soikkeli Markku: Miten puhua huumeista. STAKES 2004
- Kylmänen Petri: Kun kaikki muutkin... Nuorten ehkäisevä päihdetyö. Tammi 2005.
- Maunu Antti. Ryypäämällä ryhmäksi. Ehkäisevän päihdetyön karttalehtiä nuorten ja nuorten aikuisten juomiskulttuureihin. EHYT. 2012. https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2020/06/ryyppaamalla_ryhmaksi.pdf